

**Український національний
спротив (рух опору,
партизанський рух) під час
Українсько-російської війни:
історична ретроспектива
українського руху опору,
український рух опору у
період 2014-2021,
український рух спротиву у
період 2022-2023**

Сучасний український партизанський рух, рух опору — це рух національного спротиву на тимчасово окупованих територіях України, що виник внаслідок збройної агресії РФ. Такий рух опору в його сучасному розумінні вважається невід'ємною складовою оборони України, яка є системою воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України. Під час російського вторгнення в Україну у 2022 році, РФ окупувала значні частини території України. При цьому слід пам'ятати, що неоголошена гібридна війна з 2014 року вже велась РФ на українській землі, а певні території Донецької та Луганської областей України, а також уся територія Автономної Республіки Крим вже перебували під російською окупацією саме з 2014 року.

Окремі партизанські загони почали створюватися у 2014 році та діяти на тимчасово окупованій території. Цей рух почав активно поширюватися після лютого 2022 року. Партизани нині ведуть збройний спротив на територіях та у містах, окупованих РФ. Ведення руху опору здійснюється з настанням особливого періоду на тимчасово окупованій території України, території України, яка захоплена агресором (противником) під час збройної агресії проти України.

Провідна роль в організації, підготовці, підтримці та веденні руху опору належить Силам спеціальних операцій Збройних Сил України. В історичній ретроспективі слід визнати, що український національний визвольний рух невинно супроводжує українську націю, зокрема й у XX та XXI століттях. Так сталося, що у всіх поколіннях українців, що жили в цей час, була своя визвольна війна.

До недавнього часу вважалося, що поновлення незалежності України після розпаду СРСР було для українців подарунком долі. Через це вона, незалежність, не оцінена ними належним чином, а саме тому Україна й опинилася у такій небезпеці. Ну що ж, доля виправила свій вибір, тепер незалежність українцям слід вибороти через кров, смерть і страждання. Національний визвольний рух знову веде націю.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ (РУХ ОПОРУ, ПАРТИЗАНСЬКИЙ РУХ) ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКО- РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

- ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА
УКРАЇНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ
- УКРАЇНСЬКИЙ РУХ ОПОРУ У ПЕРІОД
2014-2021
- УКРАЇНСЬКИЙ РУХ СПРОТИВУ У ПЕРІОД
2022-2023
- НОРМАТИВНЕ-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2023

Укладачі:

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник;

Павлюк Олександр Олександрович — начальник штабу-заступник командувача Сухопутних військ Збройних сил України, кандидат військових наук, генерал-лейтенант;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Український національний спротив. (рух опору, партизанський рух) під час У 45 Українсько-російської війни: історична ретроспектива українського руху опору, український рух опору у період 2014–2021, український рух спротиву у період 2022–2023, нормативне-правове забезпечення / укл.: Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 428 с.

ISBN 978-611-01-2877-3

Сучасний український партизанський рух, рух опору — це рух національного спротиву на тимчасово окупованих територіях України, що виник внаслідок збройної агресії РФ.

Такий рух опору в його сучасному розумінні вважається невід'ємною складовою оборони України, яка є системою воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України.

Під час російського вторгнення в Україну у 2022 році, РФ окупувала значні частини території України. При цьому слід пам'ятати, що неоголошена гібридна війна з 2014 року вже велась РФ на українській землі, а певні території Донецької та Луганської областей України, а також уся територія Автономної Республіки Крим вже перебували під російською окупацією саме з 2014 року.

Окремі партизанські загони почали створюватися у 2014 році та діяти на тимчасово окупованій території. Цей рух почав активно поширюватися після лютого 2022 року. Партизани нині ведуть збройний спротив на територіях та у містах, окупованих РФ.

Ведення руху опору здійснюється з настанням особливого періоду на тимчасово окупованій території України, території України, яка захоплена агресором (противником) під час збройної агресії проти України. Провідна роль в організації, підготовці, підтримці та веденні руху опору належить Силам спеціальних операцій Збройних Сил України.

В історичній ретроспективі слід визнати, що український національний визвольний рух невпинно супроводжує українську націю, зокрема й у XX та XXI століттях. Так сталося, що у всіх поколіннях українців, що жили в цей час, була своя визвольна війна. До недавнього часу вважалося, що повонення незалежності України після розпаду СРСР було для українців подарунком долі. Через це вона, незалежність, не оцінена ними належним чином, а саме тому Україна й опинилася у такій небезпеці. Ну що ж, доля виправила свій вибір, тепер незалежність українцям слід вибороти через кров, смерть і страждання. Національний визвольний рух знову веде націю.

ВСТУП

Сучасний український партизанський рух, рух опору — це рух національного спротиву на тимчасово окупованих територіях України, що виник внаслідок збройної агресії РФ.

Такий рух опору в його сучасному розумінні вважається невід'ємною складовою оборони України, яка є системою воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України.

Під час російського вторгнення в Україну у 2022 році, РФ окупувала значні частини території України. При цьому слід пам'ятати, що неоголошена гібридна війна з 2014 року вже велась РФ на українській землі, а певні території Донецької та Луганської областей України, а також уся територія Автономної Республіки Крим вже перебували під російською окупацією саме з 2014 року.

Окремі партизанські загони почали створюватися у 2014 році та діяти на тимчасово окупованій території. Цей рух почав активно поширюватися після лютого 2022 року. Партизани нині ведуть збройний спротив на територіях та у містах, окупованих РФ.

Термінологічно поняття «партизани», «партизанські загони», «партизанський рух» історично міцно пов'язані із часами війни проти гітлерівської Німеччини і мають суто радянське забарвлення, активно використовувалися в радянській історичній науковій і популярній літературі, в ідеологічних наративах. Нажаль, досі не сформований сучасний понятійний апарат, щоб можна було описувати вказані явища не звертаючись до радянської термінології. Проте за можливістю у цьому виданні переважно будьмо використовувати поняття «рух опору», «рух національного спротиву». Саме такі терміни використані у єдиному вітчизняному профільному нормативному акті, що певним чином надає нормативне забезпечення цьому явищу — Законі України «Про основи національного спротиву».

Взагалі національний спротив та рух опору є явищами більш широкими і масштабними ніж партизанські дії окремих загонів чи

організацій. Національний спротив — комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України. При цьому сили і засоби руху опору — визначені сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до здійснення заходів з організації, підготовки та виконання завдань руху опору, а також окремі особи, які на добровільній та конфіденційній основі залучаються до виконання завдань руху опору.

Ведення руху опору здійснюється з настанням особливого періоду на тимчасово окупованій території України, території України, яка захоплена агресором (противником) під час збройної агресії проти України. Провідна роль в організації, підготовці, підтримці та веденні руху опору належить Силам спеціальних операцій Збройних Сил України.

В історичній ретроспективі слід визнати, що український національний визвольний рух невинно супроводжує українську націю, зокрема й у XX та XXI століттях. Так сталося, що у всіх покоління українців, що жили в цей час, була своя визвольна війна. До недавнього часу вважалося, що поновлення незалежності України після розпаду СРСР було для українців подарунком долі. Через це вона, незалежність, не оцінена ними належним чином, а саме тому Україна й опинилася у такій небезпеці. Ну що ж, доля виправила свій вибір, тепер незалежність українцям слід вибороти через кров, смерть і страждання. Національний визвольний рух знову веде націю.

Реальну історію сучасного українського національного спротиву ми докладно знаємо після завершення українсько-російської війни. Наразі не настав час коли можна докладно розповідати про боротьбу руху опору на тимчасово окупованих рф українських землях. Але цей час обов'язково настане.

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ У ПЕРІОД 1917-1920 РОКІВ

Український визвольний рух у ХХ столітті бере початок у 1917 році і прослідковується до 20-х років цього століття. В історичній літературі цей період більш відомий як Українська революція або Визвольні змагання, розуміється низка трагічних подій, які пов'язані із національно-визвольною боротьбою українського народу у 1917-1921 роках (символічно, що через 100 років Україна знову веде національно-визвольну війну і головний ворог той самий).

Поштовхом до початку Української революції стала Лютнева революція в Російській імперії. В Україні утворився альтернативний центр влади — Українська Центральна Рада (УЦР), яка стала представницьким органом українських демократичних сил і очолила національно-демократичну революцію в Україні. Керівником УЦР став Михайло Грушевський.

У період 1917—1921 років Україна пережила різні форми національної державності (УНР, Українська держава, ЗУНР, Кубанська НР, а також Кримська ДР). Українські етнічні території були розділені між Українською СРР, Польською Республікою, Королівством Румунія та Чехословацькою Республікою.

Таким чином, Українська національно-демократична революція зазнала поразки. Ця поразка стала наслідком несформованості політичної еліти, незавершеності процесу формування нації, відмінностей між національними та соціальними завданнями визвольного руху, його обумовленості зовнішніми політичними й насамперед військовими факторами. Однак, не досягши своєї мети, Українська революція започаткувала процес формування модерної політичної нації та відродила традицію української державності.

Окрім регулярних військових частин державних утворень на території України значну роль у воєнних діях вели нерегулярні частини самих різних політичних спрямувань, дії яких мали неабиякий вплив на політичну ситуацію і які носили не завжди конструктивний і позитивний характер для майбутнього України. Узагальнено це відомо в історії як **повстанський український рух** того періоду.

Найбільше відомим є так званий махновський рух, який пов'язаний з особою **Нестора Махна**. Це збройна боротьба українських повстанських анархістських формувань у 1918-1921 роках часів Української революції під керівництвом Нестора Махна; з 1 вересня 1919 р. — **Революційна повстанська армія України** (РПАУ).

Загони отамана Махна вели збройну боротьбу проти австро-угорської та німецької окупаційних армій, Гетьманату, Директорії, а у 1918–1921 роках також й проти білогвардійців та більшовицької РСЧА.

Район операцій загонів Махна простягався від Дністра до західних меж Облaсті Війська Донського. Столицею махновщини було село Гуляйполе (тепер місто, центр Гуляйпільського району Запорізької облaсті) Катеринославської губернії. Своє основне завдання загони Махна та інші селянські отамани бачили в захисті інтересів дрібних землевласників під гаслами анархізму.

Іншою колоритною фігурою повстанського українського руху був отаман **Григор'єв Никифор Олександрович** український та радянський військовий і громадсько-політичний діяч доби Української революції 1917-1921 років, один з яскравих представників явища Отаманщини. Кадровий офіцер (штабс-капітан) Російської імператорської армії; підполковник Армії Української Народної Республіки (1917); один з отаманів Українського Вільного Козацтва (1917-1919), сотник Запорозької дивізії Армії Української Держави (1918); повстанський отаман Степової України (1918), начальник Херсонської повстанської дивізії, полковник Дієвої Армії Директорії Української Народної Республіки та Головний отаман Повстанських військ Херсонщини, Запоріжжя і Таврії (1918—1919); командир 1-ї бригади Задніпровської Української радянської дивізії, начальник 6-ї Української радянської стрілецької дивізії Української Червоної Армії (1919); керівник антибільшовицького повстання на Півдні України та головнокомандувач об'єднаної Української Повстанської Армії (1919), самопроголошений гетьман України (1919).

7 травня 1919 року в місті Єлисаветграді Херсонської губернії (нині — місто Кропивницький) начдив Григор'єв підняв

антибільшовицьке повстання. 8 травня він звернувся з Універсалом «До Українського народу», в якому закликав до боротьби проти російських продовольчих загонів, що діяли на Херсонщині, та комісарів ЧК, а також створення Рад без більшовиків.

9 травня бунтівна 6-та Українська радянська дивізія (понад 20 тисяч добре озброєних бійців з кулеметами, артилерією, пронепоїздами) розпочала наступ від Знам'янки — Олександрії — Куцівки на Катеринослав та Єлисаветград. 10 травня полки повстанців здобули місто Черкаси та місто Смілу, 12-го — місто Кременчук, 13-го — місто Золотоношу. Але уже наступного дня загопи Шафранського відтіснили повстанців. Повстання полків дивізії Григор'єва підтримали інші частини Української Червоної армії та місцеве населення. Командувач повстанськими військами Никифір Олександрович Григор'єв вирішив швидким маршем пройти Лівобережну Україну та оволодіти столицею Української СРР містом Харковом. У кінці травня проти повстанців було кинуте надійні більшовицькі військові частини, які під командуванням Ворошилова та Пархоменка зупинили наступ.

Після ряду кровопролитних боїв на Полтавщині командувач повстанською армією отаман Никифір Олександрович Григор'єв зі своїми військами змушений був відійти на Херсонщину. Подальшим успіхам повстання перешкодили неузгодженість дій деяких лідерів об'єднаної повстанської армії (серед них — анархіста Нестора Махна), що не дозволило Григор'єву об'єднати усі наявні антибільшовицькі сили.

25 липня 1919 року Нестор Махно з Григор'євим зустрілися у селі Оситняжка й домовилися через день провести мітинг у селі Сентовому, що за 12 кілометрів. 27 липня 1919 року в селі Сентовому за кілька хвилин до мітингу у приміщенні сільської ради Григор'єв був звинувачений ординарцем Махна Олексієм Чубенком у погромах та застрілений Нестором Махном. Деякі повстанські полки Григор'єва приєдналися до махновців, а більшість під ударами більшовиків і денікінців на деякий час розсіялась.

Також відомий **отаман Зелений**, він же **Данило Терпило**. Під час революції 1905—1907 років став членом гуртка соціалістів-революціонерів, який очолював з 1906 року. Вперше арештований

1907 року. Просидів у в'язниці три місяці. Вдруге арештований 22 вересня 1908 року за антиурядову діяльність і засланий у Холмогори Архангельської губернії на три роки. Брав участь у першій світовій війні: у 1914–1917 роках мобілізований до російської армії. Проходив службу на Західному фронті при штабі XXXV корпусу.

У 1917 році повернувся в Україну. 1917 року навчався в Житомирській школі прапорщиків, де в той час викладав сотник Никифор Авраменко.

Після Жовтневого перевороту трипільці визнали владу Центральної Ради. Відновлена Іваном Гавришем та Данилом Терпилом Трипільська організація соціалістів-революціонерів мала великий вплив на околиці: Трипільську, Черняхівську, Германівську, Обухівську та Великодмитрівську волості. В той час Данило Терпило з товаришами і закладали мережу майбутнього повстанського руху: структура війська, старшини, зброя, місця збору, агентура, оповіщення та все інше, що входить в поняття забезпечення мобілізаційної готовності.

У листопаді 1918 брав участь у повстанні проти гетьманського уряду на Трипільщині. 21 листопада вояки Данила Терпила розгромили Трипільську гетьманську варту. Тоді його загін становив близько 4000 селян.

В листопаді 1918 року, визнавши верховенство Директорії УНР, створює трьохтисячну I Дніпровську повстанську дивізію, яка спільно із загонами Петлюри та січових стрільців в грудні 1918 року займає Київ.

В грудні розпустив дивізію. 22 січня 1919 з Києва відправлено загін Січових стрільців на чолі з сотником Думіним на придушення бунту отамана Зеленого (Д. Терпила), який відмовився виступити на фронт у район Чернігова. В січні 1919 знову збирає армію та співпрацює з червоними, проте після спроби червоних реформувати загони Зеленого на зразок Червоної Армії, змінює рішення.

В Трипільлі на повітовому селянсько-козачому з'їзді Зелений заявив, що його устремління розійшлися з політикою Директорії і він вступає з нею в конфронтацію. Після з'їзду повстанці навколишніх волостей почали збиратися в Трипільлі. Через кілька днів у Григорівці було скликано другий повітовий з'їзд, на який прибуло 80 делегатів.

З'їзд обрав повітовий виконком і командиром загону затвердив Зеленого. Пізніше загін було найменовано — Перша Київська Радянська дивізія.

5 лютого 1919 року більшовики зайняли Київ, почався грабунок Київщини більшовицькими продзагонами, що штовхнуло українське село до опору. В квітні 1919 року, спираючись на підтримку населення Терпило розпочав боротьбу з російською комуністичною окупаційною владою, яка ще в березні оголосила його поза законом.

Він займає Трипільля та вбиває там більшовицьких агітаторів. Отаман Зелений увійшов до підпільного Всеукраїнського ревкому, який очолював Олександр Грудницький, а до складу ревкому входили отамани Ангел та Соколовський. Зелений став військовим комісаром ревкому. У зверненні «До селян і робітників України» наголошувалося: «Ми домагаємося такого: — Україна мусить бути незалежною...».

8-10 квітня 1919 року Зелений разом з отаманами Струком, Соколовським та Бурлакою на короткий час оволоділи Києвом, підтримавши Куренівське повстання проти більшовиків. Повстанці значною мірою паралізували більшовицькі структури на Київщині.

Зелений воював проти більшовиків на території Васильківського, Фастівського, Ржищевського, Обухівського та Переяславського повітів сучасної Київської області, а також на території Чернігівської, Полтавської і Подільської губерній.

У Переяславі 15 липня 1919 р. отаман Зелений урочисто, в присутності місцевого люду та свого війська, скасував Переяславську угоду 1654 року про «возз'єднання» з Московією. В цей час його сили вимірювались близько 30 тисяч козаків і старшин.

31 серпня 1919 року білогвардійці Денікіна захопили Київ. У вересні 1919 року Зелений з одним із загонів відбув до Кам'янець-Подільського, де разом з Ангелом та делегацією від отамана Гаврашенка 17 вересня зустрічався з урядовцями Директорії і особисто з Симоном Пеллюрою. Повстанці вимагали надання боєприпасів та негайного початку наступу на денікінців. Після цього отаман Зелений провів у своїх військах нараду, де було ухвалено визнання Української Директорії за верховну владу.

Всю осінь отаман Зелений воював з денікінцями, очоливши велику партизанську армію, в якій нараховувалося до 30 тисяч вояків. Зоною діяльності партизанських зелених загонів стали Чигиринський, Черкаський, Канівський і Звенигородський повіти. Зелені вибили денікінців з Кагарлика, а 11 жовтня 1919 року їм вдалося на деякий час захопити і Київ.

У жовтні 1919 року Зелений вступив у бій з денікінцями і був тяжко поранений: бій стався неподалік Канева. Дорогою до Трипілля отаман помер у селі Стрітівка. За іншими менш вірогідними версіями отамана Зеленого вбили поплічники.

Похований у Трипіллі на березі річки Красною на кутку Заброди. Могила не зберіглася.

Також відомий отаман **Євген Петрович Ангел** — український військовий діяч, отаман повстанських військ УНР на Чернігівщині, один з керівників руху опору проти російських інтервенцій у 1918-1919 рр. на півночі УНР (тепер Чернігівська область та Сумська область).

Євген Ангел виступав із радикальних позицій націонал-самостійництва, вважаючи, що ворогів України треба знищувати. За це представник лівих політичних течій Володимир Винниченко критикував його, звинувачуючи в русофобії та антисемітизмі. Погляди отамана на соціальну справедливість були деякою мірою подібними до більшовицьких, і ще його незалежний характер: Ангел не хотів і не вмів підкорятися наказам, якщо був з ними не згоден. Щодо отамана Ангела підполковник Армії УНР Василь Прохода в своїх мемуарах вживає вираз «червона анархія».

На початку лютого 1919 року уряд Директорії залишив Київ, армія здала столицю без бою. Селяни Чернігівщини зустріли Червону армію з надією і навіть із радістю: вони пам'ятали 1918 рік, коли більшовики роздавали поміщицькі землі та дозволяли грабувати маєтки поміщиків. Вільне козацтво стало називати себе Червоним козацтвом, хоча в його рядах і намітився розкол. У отамана Ангела деякий час була подоба військового союзу з Червоною армією, він також виступав за владу Рад, правда, без іногородців, але незабаром ця співпраця припинилася.

Червоні зразка 1919 виявилися зовсім іншими. Проводилася так звана «продразв'юрстка», була заборонена торгівля продовольством, повітові та прифронтові ЧК, летючі каральні загони і ревтрибунали чинили беззаконня.

На деякий час Ангел приєднався до армії Зеленого. Там отаман Ангел командував повстанським загonom чисельністю 5000 осіб. Несподіваними атаками повстанці розгромили більшовицькі гарнізони в Обухові, Ржищеві та Фастові.

Трохи згодом отаман Ангел організував й очолив «Лицарське козацтво Лівобережжя», і контролював сільські райони від Конотопа до Ніжина. У розпорядженні Ангела було 500—600 бійців, половина з яких — колишні червоноармійці, які приєдналися до Ангела після розгрому Чорноморської дивізії отамана Григор'єва. До складу загону входив і підрозділ галичан, який за власною ініціативою покинув у повному складі Українську Галицьку Армію.

У цей період отаман Ангел відновив контакти з урядом Директорії в Кам'янець-Подільському. Микола Чеботарьов писав, що до нього особисто приходив отаман Ангел і мешкав пару днів. Чеботарьов влаштував йому зустрічі з Симоном Петлюрою та іншими державними діячами. В цей період, писав Чеботарьов, отаман Ангел усвідомив, хоча і з запізненням, необхідність об'єднання всіх сил під єдиним керівництвом для боротьби з більшовиками.

Стосовно загибелі отамана Ангела є кілька версій. За однією з них в листопаді 1919 р. загін вступив у бій з червоними між Бердичевом і Козятином, Євген Ангел потрапив у полон і був вивезений в штаб 58-ї армії, де був розстріляний. Ще є свідчення Миколи Чеботарьова, згідно з якими Євген Ангел наприкінці 1919 року помер від тифу. За даними підполковника армії УНР Михайла Середи Євгена Ангела в кінці 1919 року розстріляли денікінці.

Також можна згадати таких отаманів, як Ю. Мордалевич, І. Струк, Блакитний (К. Пестушко), В. Чучупак та багато інших.

Такий різмаїтний повстанський рух породив існування на теренах України в цей період значної кількості не тільки національно-державних утворень (УНР, ЗУНР, Лемко-русинська республіка, Українська Держава (або Другий гетьманат), Команчанська республіка, Кримська Народна республіка, Кубанська Народна

республіка), але й квазідержавних — Холодноярська Республіка, Республіка Гуляй-поле, Баштанська республіка, Висунська народна республіка, Медвинська республіка, Мліївська республіка, Республіка Чорного лісу, Ямпільська республіка.

Наприклад **Холодноярська Республіка** (1919–1922) була короткотрасним державним утворенням на землях Української Народної Республіки (УНР), у Чигиринському повіті Київської губернії (нині Черкаському районі Черкаської області), у районі лісового урочища Холодний Яр, зі столицею в селі Мельники. У часи Радянського Союзу історія цього утворення і його діячів замовчувалась або подавалася викривлено, через те що, на думку багатьох дослідників, могла спричинити зростання небажаних з точки зору представників влади настроїв у суспільстві.

У 1918—1922 роках Мотронинський монастир став осередком українського повстанського руху проти загарбників (німецьких окупантів та російських «білих» і «червоних» інтервентів), який очолювали брати Чучупаки.

У зв'язку з переворотом, жителями села Мельники, на прохання ігумені, щоб вберегти монастир від пограбування, було створено загін самооборони Мотронинського монастиря під керівництвом Олекси Чучупака. До складу загону входило 22 особи.

Пізніше, 1919 року, загін перетворили на полк, а Василя Чучупака обрали командиром полку (до цього він був прапорщиком Російської Імператорської армії, а ще раніше — сільським вчителем). Його брат Петро Чучупак став начальником штабу полку. Під час окупації України денікінцями полк брав участь у їхньому вигнанні із Черкас. Полк увесь час поповнювався, його чисельність досягала 2000 осіб.

Згодом утворилася Холодноярська республіка, територія якої охоплювала понад 25 навколишніх сіл та мала близько 15-тисячну селянську повстанську армію, бійці якої називали себе козаками, а своїх командирів — отаманами (на згадку про військову традицію козаччини).

Вплив Холодного Яру не обмежувався лише Черкащиною. Владу Холодноярської республіки визнавали й прибережні села (вгору по Дніпру до Черкас: Рацеве, Тіньки, Боровиця, Топилівка, Сагунівка, Худяки, Бужин, Леськи та інші), чигиринські села, що розкинулися

на берегах Тясмину (Погорільці, Чорнявка, Трушівці, Худоліївка та інші).

Підтримували тісні зв'язки з Холодним Яром й вереміївські отамани Панас Келеберда та Іван Савченко-Нагірний (Золотоніський повіт Полтавської губернії, тепер Чорнобаївський район Черкаської області), отаман із с. Балаклії, що за м. Смілою у бік Києва, Іван Полтавець-Остряниця, смілянський отаман Яків Водяний, Голова Уманського повстанкому Петро Дерещук (відповідно і села Уманського повіту), отаман Петро Кучма з с. Аджамки, що неподалік м. Єлисаветграда (нині Кропивницький), Єлисаветградський повстанком на чолі з Тихоном Березняком, а отже і села Єлисаветградського повіту, значна частина Олександрійського і Звенигородського повітів, мліївський ватажок Трохим Голий-Бабенко, отамани з Криворіжжя Єлісей Лютий-Черевик, та багато інших.

Холодноярська Республіка проіснувала до 1922 року, коли більшовики обманом заманили холодноярських отаманів у засідку. Проте, навіть у полоні, в стінах Київської в'язниці, ватажки повстанців перебили охорону, захопили зброю і спробували звільнитись. Під час нерівного бою всі вони загинули смертю героїв — 9 лютого 1923 року о 8:30 у Лук'янівській в'язниці Києва засуджені підняли повстання (всього 38 діячів національного визвольного руху), захопили 14 рушниць із набоями та іншу зброю. Майже чотири години серед Києва точився бій. Хто не загинув під час повстання, був розстріляний катами ГПУ.

Події 1917-1920 років зазвичай представляють як низку конфліктів між різними державними утвореннями: національно-визвольну боротьбу українців, громадянську війну «червоних» та «білих» росіян. Між тим, у цей самий час вирує масовий селянський повстанський рух, який далеко не завжди орієнтувався на той чи інший уряд. В Україні, де на той момент селяни становили близько 80% населення, саме повстанці часто відігравали вирішальну для становлення або повалення тієї чи іншої влади роль. Водночас, у Галичині, де селяни також становили більшість населення, саме повстанського руху практично не було.

Окремий інтерес являє собою **історія кримсько-татарського визвольного руху 1918-1920 років**, донині вона відома в основному лише спеціалізованій спільноті істориків, які досліджують цей період.

Процеси, схожі до подій на материковій Україні, відбувалися тоді й у Криму. Там конкурували кілька проєктів майбутнього політичного устрою. Півострів переживав декілька більшовицьких окупацій та був місцем, де проходили фронти російської громадянської війни. Жодна з російських сторін не хотіла визнати право кримських татар на самовизначення, а коли й робила це (як, наприклад, більшовики), то лише для приховування справжніх намірів, спрямованих на «роздмухування світової революції». Поряд з російськими білим та червоним рухами своє бачення щодо майбутнього півострова мала й місцева українська громада. Різноманітні плани щодо Криму мали й різні уряди молодіої української держави. У цих буремних умовах відбувалися трансформаційні зміни устрою кримськотатарського народу.

У 2019 році вийшла друком наукова дослідження «Кримськотатарський національний рух у 1917–1920 рр. за архівами комуністичних спецслужб», упорядниками є Андрій Іванець та Андрій Когут. У книзі опубліковано архівні документи з літерної справи комуністичних спецслужб «Мілли-Фірка» про історію кримськотатарського національного руху в 1917–1920 років. Протоколи Курултаю, відомості, зібрані слідчою комісією Кримського Татарського Парламенту весною 1918 р., чекістські переклади кримськотатарських документів та інші свідчення, які розкривають складний перебіг трансформаційних процесів Криму періоду війн та революцій. Документальну частину доповнює історико-аналітичне дослідження про Кримськотатарський національний рух.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Проблема сучасної української історіографії полягає в тому, що вона ніяк не може позбутися погляду на історію України часів Другої світової війни як на частину історії СРСР (читай — Росії). Така саме проблема буде стикати нас, якщо зробити правовий аналіз відносин з будь-якої тематики в цей саме період. Тобто, якщо ми беремо дослідження руху опору в Україні саме у вказану добу, то виявляється, що при усьому розмаїтті конкретно-історичних досліджень з історії руху Опору в Україні ми не спостерігаємо системності ані в самих цих пошуках, ані в теоретичному осмисленні вже дослідженого матеріалу.

Наприклад Микола Слободянюк у статті «Проблеми термінології в історії руху опору в Україні» (інтернет-ресурс <http://dspace.nbuv.gov.ua/>) пише так: «Дослідники не дають одностайної відповіді на питання, що таке «антифашистський рух Опору». Згідно з «широким» тлумаченням, учасниками руху Опору є всі невдоволені фашистським окупаційним ладом, навіть якщо невдоволення не виявлялось у жодних діях. Наприклад, учасником Опору міг бути німецький солдат, що висловлював сумнів у перемозі Німеччини. «Вузьке» тлумачення було найбільш поширеним у радянській історіографії. За визначенням «Советской Военной Энциклопедии», рух Опору — це національно-визвольний, антифашистський рух під час Другої світової війни проти німецько-фашистських та інших окупантів і їхніх пособників. Під це визначення підпадають не тільки прямі антифашистські акції підпілля або партизанів, але й матеріальна підтримка їх з боку цивільного населення, а також саботаж політичних, економічних, військових заходів окупантів.

[...]

Досі дискусійним залишається також питання про те, кого слід вважати членами руху Опору. Радянські, деякі українські та російські історики відмовляються вважати ОУН і УПА учасниками антифашистської боротьби, звинувачуючи їх у пасивності спротиву фашистським окупантам, певних контактах і домовленостях з ними,

в антикомуністичній позиції. Що стосується пасивності порівняно з радянським рухом Опору, то її слід пояснювати відповідною стратегією. Така стратегія була притаманна багатьом некомуністичним учасникам європейського руху Опору і називалася «атантизм», тобто тримання зброї напоготові.»

Декан історичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка Іван Патриляк у статті «Українські націоналісти проти гітлерівської Німеччини. Рух Опору» (інтернет-ресурс <https://www.istpravda.com.ua/>) таким чином визначає цю ситуацію:

«Кожна «радянська людина» змалку добре знала, що нацистську Німеччину перемогла Червона армія і тільки вона (під мудрим керівництвом КППС). Про роль західних союзників у спільному знищенні гітлеризму воліли мовчати, говорити мінімально або іронізувати у сталінському стилі з приводу «боягузтва» американців і британців.

Аналогічна ситуація була і з партизанськими підпільними рухами в окупованій гітлерівцями Європі.

Скажімо, заслуги французького опору визнавалися в колишньому СРСР тією мірою, якою наголошувалося на керівництві ним французькою компартією; на рівні з радянськими «народними месниками» глорифікувалася югославська партизанка Тіто, оспівувалися грецькі партизани-комуністи.

Натомість безоглядними «колаборантами», «фашистами» і «злочинцями» оголошувалися всі некомуністичні борці з гітлеризмом.

Сербські монархісти, польська Армія крайова, а тим паче українські повстанці, зайняли в масовій свідомості «людини радянської» стабільну нішу «гітлерівських посіпак» і ворогів «прогресивного людства».

Яким же було реальне місце українського націоналістичного підпілля та повстанської армії в боротьбі з нацистською окупацією України?»

Український радянський рух Опору 1941–1944
(<https://rosalux.org.ua/>; автор І. Капась).

Під час Другої світової війни політика Німеччини, Італії, Японії та їхніх союзників спровокувала на окупованих територіях рух Опору в

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ У ПЕРІОД 1917-1920 РОКІВ	5
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	15
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ У БОРОТЬБИ ІЗ РАДЯНСЬКОЮ АРМІЄЮ У ПЕРІОД 1944-1954 РОКІВ	40
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОПІР У ПЕРІОД 2014-2021 ...	51
УКРАЇНСЬКИЙ РУХ СПРОТИВУ У ПЕРІОД 2022-2023 РОКІВ..	65
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	86
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий режим воєнного стану»...	86
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про оборону України».....	129
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про основи національного спротиву» .	165
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 29 грудня 2021 р. № 1442 «Про затвердження Типового положення про штаб зони (району) територіальної оборони»	213
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 29 грудня 2021 р. № 1443 «Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву»	222
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 29 грудня 2021 р. № 1447 «Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони»	231

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 29 грудня 2021 р. № 1448 «Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони»	237
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 29 грудня 2021 р. № 1449 «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад»	245
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про волонтерську діяльність»	257
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	276
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	345

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ (РУХ ОПОРУ, ПАРТИЗАНСЬКИЙ РУХ) ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКО- РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

- ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ
- УКРАЇНСЬКИЙ РУХ ОПОРУ У ПЕРІОД 2014-2021
- УКРАЇНСЬКИЙ РУХ СПРОТИВУ У ПЕРІОД 2022-2023
- НОРМАТИВНЕ-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 27.03.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 26,75.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

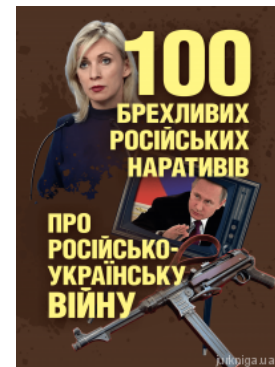
Книги, які можуть вас зацікавити

Підручник виживання в екстремальних ситуаціях. Досвід спеціальних підрозділів світу

Обережно, рашизм!

100 брехливих російських наративів про російсько-українську війну

100 запитань та відповідей про російсько-українську війну

Залишитися в живих. Психологія поведінки в екстремальних ситуаціях. Правдиві історії про дивовижну стійкість і випадкову смерть

Військове лідерство: компетентність, впевненість, гнучкість. Універсальний навчальний посібник для рейнджерів

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)